

Naiset ja rauhantutkimus

HILKKA PIETILÄ

Suomessa on useita naisia, jotka tekevät rauhantutkimusta. Siitä huolimatta meillä ei näytä olevan yhtään naistutkimusta tekevää rauhantutkijaa — ellei sellaisena halua pitää Aki Hietasta, joka on tutkinut sekä rauhannaisia että naisten rauhanliikettä.

Eräs rauhantutkimusta tekevä naisista, Helena Tuomi teki »reunamerkintöjä keskusteluun nk. naisnäkökulmasta» rauhantutkimuksessa *Politiikka*-lehden numerossa 2/85. Koska olen Kansainvälisen rauhantutkimusliiton IPRA:n »Naiset, militarismi ja aseriisunta» -tutkimusryhmän jäsen, haluan tehdä muutamia huomautuksia Helena Tuomen reunamerkintöihin.

Helena Tuomi tekee selväksi jo heti alussa, että hän ei omissa tutkimuksissaan ole missään tapauksessa käyttänyt mitään naisnäkökulmaa. Sen jälkeen hän käsittelee naisten rauhanliikettä ja naisnäkökulmaa rauhantutkimuksessa tavalla, joka osoittaa, että hän ei todellakaan edes tiedä, mistä oikein on kysymys.

Asia, joka näyttää aina ensimmäiseksi tulevan esiin naisten rauhanliikkeen ajattelua käsiteltäessä, on väite, että naiset jotenkin pitäisivät itseään synnynnäisesti erityisen rauhanomaisina ja miehiä sotaisina. Itse asiassa sen paremmin naisten rauhanliike kuin naisnäkökulmaa käyttävät rauhantutkijatkaan eivät kuitenkaan sellaista väitä.

Voidaan kyllä osoittaa, että miesten keskenään

luoma ns. mieskulttuuri on monella tavoin hyvin väkivaltainen ja myös sotainen. Se on luonut järjestelmät ja rakenteet, jotka ovat vuosituhansien mittaan aiheuttaneet lukemattomia sotia, käyneet sotaa keskenään yhä uudelleen ja uudelleen. Naisten kesken vallitseva naiskulttuuri — joka usein jää näkymättömäksi miehiltä ja miesnäkökulman omaksuneilta naisiltakin — sensijaan ei todellakaan ole koskaan institutionalisoinut väkivaltaa ja sen piirissä väkivaltaisia ilmiöitä esiintyy pikemminkin poikkeuksina kuin vallitsevana kulttuuripiirteinä.

Kysymys on siis mies- ja naiskulttuurien erilaisuudesta, ei siitä, että miehet olisivat pahoja ja naiset hyviä. Mutta jos ei tunne naistutkimusta sen vertaa, että tietäisi todella olevan olemassa selvästi erotettavat nais- ja mieskulttuurit, ei pysty ilmeisesti edes kuulemaan oikein, mitä naisten rauhanliike ja naisnäkökulmaa soveltavat rauhantutkijat sanovat ja kirjoittavat.

Myytit on myyttejä

Helena Tuomi käsittelee sitten pitkään myyttiä naisten rauhanomaisuudesta eli taistelee tyyliä vastaan. Se mihin naisten rauhanliike ja osaltaan myös naistutkimus perustuu ei ole mikään myytti vaan naisten historialliset kokemukset

kaikkialla ja kaikkina aikoina. Naiset ovat aina ja kaikissa sodissa olleet uhreja, niitä joita syytömmäsi tuhotaan, raiskataan ja kidutetaan, jotka menettävät miehensä, isänsä, veljensä, lapsensa, rakastettunsa, kotinsa ja yleensä kaiken, mikä heille on rakasta.

Väkivaltatilanteissa naisilla ei ole mitään edellytyksiä identifioitua mihinkään muuhun kuin uhrin osaan silloinkaan kun on kysymys fiktiivisestä väkivallasta. Siksi on tutkimuksissakin todettu, että naiset suhtautuvat ja kokevat esimerkiksi viihdeväkivallan aivan eri tavalla kuin miehet. On itsestään selvää, että omien kokemustensa pohjalta naisille muodostuu myös rauhasta, sodasta ja turvallisuudesta ihan erilainen näkemys kuin miehille.

Helena Tuomikin myöntää, että molemmat maailmansodat ja absurdit mittasuhteet saanut varustelukilpailu »ovat epäilemättä miehisiä aikaansaannoksia» samoin kuin sekin, että eurooppalaiset ovat saaneet totuttautua elämään kauhun ja pelon täyttämässä ruutitynnyrissä. Sen jälkeen hän päätyy toiseen tyyppilliseen ja tavanomaiseen väitteeseen, joka naisliikkeelle ja nais-tutkimukselle aina esitetään. Hän ottaa esimerkiksi ne naiset, jotka miesten valtarakenteiden puitteissa ja niiden ehdoilla ovat päässeet valta-asemiin ja osoittaneet olevansa vähintään yhtä kovaotteisia kuin miehet, ja ihmettelee sillä perusteella, olisiko Eurooppa toisenlainen, jos naiset olisivat olleet vallassa.

Tässä hän taistelee toista tuulimyllyä vastaan. Naisten rauhanliikkeen juuri korostaa, että tällaisten hierarkisten valtarakenteiden puitteissa tulee aina olemaan väkivaltaa riippumatta siitä, koska niiden huipulla istuu. Siksi on päästävää kokonaan toisenlaisiin organisaatioihin ja yhteistyömuotoihin, hierarkiset patriarkaaliset valtarakenteet on purettava, jotta väkivalta ja kilpailu valasta väheneisi.

Vallitsevien valtarakenteiden huipuille päässeet naiset eivät kelpaa esimerkiksi mistään muusta kuin siitä, että naisen täytyy todella ollakin kovempi kuin mies voidakseen tunkeutua koko miehisen valtarakenteen läpi sen huipulle. Nämä naiset juuri ovat hyvin harvinaisia poikkeuksia naiskansan joukosta, niin harvinaisia, että heidät voidaan laskea yhden käden sormilla jopa usean vuosisadan ajalta. Heidän harvinaisuutensa osaltaan todistaa, että naiskulttuuri on perusluonteel-

taan jotakin sellaista, jolla miesmaailman valtaistelussa ei pärjätä.

Mies ja militarismi

Hyvin hämmästyttävää on se, mitä Helena Tuomi kirjoittaa militarismista. Että rauhantutkijalle koko militarismin käsite voi olla hämärä! Hän väittää, etteivät kaikki armeijat eli siis sotilaalliset instituutiot suinkaan ole militaristisia. Hänen mukaansa niiden militaristisuus riippuu siitä mihin ja miten niitä käytetään tai »onko armeija demokraattisen kansanedustuslaitoksen aikaansaannos ja sen valvonnassa vai onko se nostanut itse itsensä valtaan voimakeinoin ja asettunut kaiken poliittisen valvonnan yläpuolelle». Hän katsoo, että armeijoiden toteaminen militaristiseksi on vain miesten syytelyä ja sättimistä!

Militarismihan tarkoittaa paitsi sotilasluokan valtaa myös sotilaallisten ihanteiden korostamista ja sotilaallisten näkökohtien asettamista etusijalle yleensä toiminnassa ja politiikassa. Tässä mielessä juuri koko mieskulttuuri on hyvin pitkälle militaristista, sillä jopa vallitseva miesihanne perustuu sotilaallisen mieskuntoisuuden ihanteisiin. Miehet itse — eivät suinkaan naiset — syrjivät ja pitävät nynnynä niitä miehiä, jotka eivät tällaisia ihanteita arvosta ja pyri toteuttamaan. Tästä on hyvänä osoituksena vaikkapa vain miesten enemmistön suhtautuminen siviilipalvelusmiehiin. Se että siviilipalvelusmiehiä syrjitään myös liike-elämän tärkeitä paikkoja täytettäessä, osoittaa miten militaristiset arvot ovat myös liike-elämän ja talouselämän pohjalla. Ei ole sattumaa sekään, että talouselämää nimenomaan hallitsevat hyvin 'vanhoilliset' miehet, se on lähes yhtä patriarkaalinen maailma kuin armeijakin.

»Luulisi monien naisten kuitenkin ymmärtävän, ettei kaikki sotilaallinen toiminta ole militaristista», kirjoittaa Helena Tuomi ja ottaa esimerkiksi YK:n rauhanturvatoiminnan sekä puolueettomien ja sitoutumattomien maiden puolustusvoimat silloin kun »niiden järjestelyt ovat selvästi puolustukselliset eivätkä liiaksi rasita kansantaloutta». Kuitenkin juuri militaristisen ajattelun hallitsevuus on tehnyt tyhjäksi kaikki ponnistelut esimerkiksi aseriisunnan aikaansaamiseksi niin YK:ssa kuin sen ulkopuolellakin. Eihän aseriisunta voi toteutua niin kauan kuin neuvoteltujen ajattelua ja kieltä hallitsevat sotilaalliset

asiantuntijat. Ei kai sinisilmäisinkään rauhantutkija kuvittele, että sotilaat riisuvat itsensä aseista!

Naisten rauhanliike ja naistutkimus kysyy ja tutkii sitä, *miksi* vallitseva mieskulttuuri on niin väkivaltainen ja sotainen kuin historia ja joka-päiväinen kokemus osoittaa. Eivät naiset väitä, että näin olisi siksi, että mies nyt kertakaikkiaan on sellainen. Päinvastoin me naisten rauhanliikkeessä toimivat naiset uskomme, että miesten kulttuuria voidaan muuttaa ja että miehet voidaan vapauttaa siitä sotilaallisen miesihanteen pakkopaidasta, johon he ovat itsensä takoneet. Ellemme uskoisi tähän, ei todellakaan olisi mitään toivoa, että koskaan päästäisiin turvallisempiin oloihin sen paremmin siviilielämässä kuin kansainvälisissä suhteissakaan. Toivoa vahvistaa se, että on myös rohkaisevia esimerkkejä miehistä, jotka jo ovat vapautuneet uudenlaiseen miesihmisen rooliin ja kieltäytyneet siitä miehen persoonallisuutta silpovasta ja kapeuttavasta käsitelystä, jota sotilaskoulutus merkitsee.

Eikö tämä juuri ole sitä älyllisen rehellisyyden, ystävyyden ja kumppanuuden puhetta, jota sinäkin, Helena, peräänkuulutit?

Nainen puhuu

Kun Helena Tuomi ryhtyy tarkastelemaan artikkelissaan naisnäkökulman positiivisia puolia ja mahdollisuuksia, hän todistaa itse juuri niitä argumentteja vastaan, joita hän alussa esitti: »Se, joka päivittäin ruokkii ja hoivaa läheisiään, tietää totisesti mitä on ihmisen turvallisuus», hän sanoo ja arvelee, että naisten ja miesten turvallisuuskäsitykset ovat erilaiset. Hän katsoo, että naisnäkökulman huomioonottaminen kehityspoliitikassa olisi merkinnyt sitä, että »moni yhteiskunnallinen ristiriita olisi jäänyt syntymättä, moni konflikti ja sota puhkeamatta».

Artikkelin tässä osassa Helena Tuomi antaa naisen itsessään puhua omalla äänellään ja silloin hänkin puhuu aivan samalla tavoin kuin rauhanliikkeenkin naiset mm. turvallisuudesta ja yleensä miehen ja naisen suhteesta perheessä ja yhteiskunnassa. Hän toteaa kauniisti, että suurin osa maailman naisista tekee rauhantyötä arkipäivä elämänpiirissään yrittäen välittää sellaista ihmiskuvaa, joka rohkaisee tervettä itsetuntoa ja toimintatarmoa, sekä esikuvaa siitä, »että elämä ylipäättään on mielekästä ja elämisen arvois-

ta». Tällä tavoin he ovat käytännössä mukana rauhantyössä vaikka eivät organisoituneeseen rauhanliikkeeseen tai rauhanmarsseille osallistuisikaan.

Lopuksi Tuomi taas jälleen toteaa, että naisnäkökulma ei ole tuottanut rauhantutkimuksessa juuri mitään mielenkiintoista. Samalla hän kuitenkin esittää ne tutkimusalat, joilla IPRAN »Naiset, militarismi ja aseriisunta» -työryhmä katsoi erityisesti tutkimusta tarvittavan. Niitä ovat mm. seksismi ja sukupuoliroolien sosiaalistuminen, feministisen liikkeen ja rauhanliikkeen yhteiset piirteet, arvojen ja tietoisuuden muutoksen keskeinen sisältö, seksismin ja muiden syrjinnän ja väkivallan muotojen sekä militarismin ja kehityksen väliset yhteydet. Nämäkin aiheet osoittavat, että naiset asettavat kysymykset eri tavalla kuin miehet. Olisimme saaneet odottaa varmasti pitkään, ennen kuin miestutkijat nostaisivat esiin esimerkiksi juuri tämäläisiä tutkimusalueita.

IPRAN naiset jatkavat

Helena Tuomi kertoo, että IPRAN naistutkijaryhmä on tulevaisuudessa päättänyt hajota muihin työryhmiin, ja katsoo tämän indikoivan sitä, »ettei rauhantutkimuksessa naisten erillistointia pidetty riittävän mielenkiintoisena». Tämä tieto ei pidä paikkaansa. IPRAN naistutkijaryhmä kokoontui ensimmäisen kerran vasta vuonna 1983 Györissä Unkarissa pidetyn IPRAN yleiskokouksen yhteydessä ja totesi nimenomaan yhteistyön tärkeäksi ja mielenkiintoiseksi. Siksi se aikoo kokoontua jälleen huhtikuussa 1986 pidettävän IPRAN kokouksen yhteydessä. Mutta se kokoontuu ennen varsinaista IPRAN kokousta, jotta sen jäsenet voisivat osallistua myös muihin työryhmiin ja sillä tavoin tehdä naisnäkökulmaa tunnetuksi kussakin ryhmässä ja antaa niihin oman omintakeisen panoksensa.

Tänä vuonna on kaksi IPRAN naistutkijaryhmän jäsentä myös julkaissut kumpikin oman kirjan. Norjalainen Birgit Brock-Utne käsittelee kirjassaan *Education for Peace* erityisesti feminististä näkökulmaa rauhankasvatukseen mutta selvittää samalla yleisemminkin naisnäkökulmaa rauhantutkimuksessa (Pergamon Press, Oxford 1985). Amerikkalainen Betty Reardon käsittelee kirjassaan *Sexism and the War System* militaris-

min ja seksismin välisiä yhteyksiä, vihollis- ja uhrikäsitteitä sekä viitoittaa feministiseen teoriaan perustuvan rauhantutkimuksen uusia mahdollisuuksia (Teachers College Press, New York 1985).

Helena Tuomen artikkeli on hyvin dualistinen. Toisaalta hän kiistää naisnäkökulman ja toisaalta taas jopa ilmaisee sitä itse. Tämä heijastanee sitä tilannetta, jossa suomalaiset rauhantutkijanaiset ilmeisesti kokevat olevansa. Pelkäävätkö he

mieskolleegojensa kritiikkiä ja mahdollista arvonalennusta tutkijoina heidän silmissään, jos ottaisivat työhönsä naisnäkökulman? Tämä pelko saattaa olla hätävarjelun liioittelua. Kannattaisi kokeilla, eivätkö suomalaiset mieskolleegat jopa osaisi arvostaa sitä omaperäistä panosta, jonka naiset voisivat tuoda käymällä käsiksi vaikkapa noihin IPRA:n naisryhmän esittämiin tutkimusalueisiin.